

## III.

**De tidligste Spor af Missionsbestræbelser hos os  
efter Reformationen.***Ved H. F. Rørdam.*

Danmark har den Ære i de almindelige Skildringer af den evangeliske Kirkes Historie at nævnes som det første Land, i hvilket Interessen for Missionen vaagnede, idet der peges hen paa den Mission blandt Tamulerne i Indien, som under Frederik IV udgik her fra Landet, om end det var tyske Mænd, som benyttedes til Gjerningen. Allerede hundrede Aar tidligere vil man finde Spor af, at Danmarks Forbindelse med Indien har, om vi saa maa sige, bragt Missionssagen indenfor Synskredsen. De Skibe, hvormed Ove Gjedde havde gjæstet Indien og i Aaret 1620 erhvervet Kolonien Trankebar, hjembragte nemlig tvende »Morer«, der da bleve de første Hedninger, som her i Landet efter Reformationen gjordes til Gjenstand for en missionerende Virksomhed. Det nærmere herom vil fremgaa af følgende Notitser, uddragne af de akademiske Acta Consistorii:

1622, 21. December: Opkom Anders Christensen, Skoleholder her i Byen, hans Tjener, Anders Sørensen, og var begjærendes af M. Hans Jensen (Alanus) 32 Daler in Specie og 6 Sk. for de sortes, Cuthi og Mari, deres Kost, Klæder at sy, Ved, Lys og andet mere. Men M. Hans svarede, sig ikkun at have Befaling paa deres Kost at betale, om Ugen 1 Rdl. Og efterdi at samme Penge skulde udgives af Vor Frue Kirkes Communpenge, blev besluttet, at Anders Christensen skulde stile en anden Bevis, som skulde lyde ogsaa paa de andre Kirkers Værger, hvilke skulde dermed besøges, at de vilde den underskrive.

1623, 14. Februar: Gav Magnificus tilkjende, at han talede med Hr. Cancellen om de tvende Morer, at de andre Kirker besvære sig at give nogen Udlæg for dennem til deres Underholdning. Hvortil Cancellarius svarede, at de haver intet dermed at bestille, og det kommer dem intet ved.

Den Omstændighed, at disse to Morer vare henviste til Underholdning af Frue Kirkes Midler, antyder bestemt, at Meningen var at forberede dem til Optagelse i den kristne Kirke. Men det gik her, som det saa ofte i ældre Tid er gaaet ved lignende velmente Forsøg paa at omplante saadanne vilde Skud: de have ikke kunnet trives i den fremmede Jordbund og ere enten legemlig eller aandelig sygnede hen og forkommede. Det første var Tilfældet med de Grønlændere, som hjembragtes fra de Expeditioner, som Christian IV i Aarene 1605—07 lod anstille til Polaregnene; det sidste synes at være sket med de to omtalte Morer. Det næste, vi høre om dem, tyder ikke paa, at deres Skolemester kunde komme nogen Vej med dem.

1625, 13. September: Skal tales med Hr. Cancellen, at Vor Frue Kirke maa forskaanes for den aarlige Omkostning paa de 2 Morer, efterdi Anders Skolemester er det samme for sin Person begjærendes, som haver ingen god Forhaabning nu om dennem.

1628, 28. Januar: Magnificus blev ombudet at sollicitere Hr. Cancellen, at Vor Frue Kirke maatte befries for de Morer.

Disse fremmedes videre Skjæbne kjende vi ikke; men Missionsforsøget var aabenbart glippet.

Omtrent ved samme Tid forekommer de første Forsøg her til Lands paa at drage Jøder over til Kristendommen. Før Begyndelsen af det 17de Aarhundrede vil man overhovedet neppe finde Jøder her i Landet. I Professor Kort Aslaksens hebraiske Grammatik, trykt i Kjøbenhavn 1606, findes paa sidste Blad et hebraisk Vers, undertegnet: »Christian Gerson, Judæus baptizatus«. Denne Mand kunde

altsaa synes at have været her i Landet. Sikkert er det dog ikke<sup>1)</sup>. I Acta Consistorii læses nemlig:

1608, 9. September: Christianus Gerson, en døbt Jøde, lod ved en Helmstedtsk Brevdrager offerere en Bog, hvilken han havde dediceret D. D. Professoribus. Authori blev bevilget 12 Daler in specie, og Brevdrageren 3 Daler.

Gersons Brev til Københavns Professorer er endnu bevaret (i Konsistoriets Arkiv, Pakken 188). Det er dateret: Helmstadt d. 26 Juli 1608. Heri beder han dem læse hans Skrift, kaldet »Juden Thalmud«, og meddele ham deres Mening om samme.

Den første Daab af en Jøde, som nogensinde vides at være foregaaet her til Lands<sup>2)</sup>, skete Allehelgensdag 1620 med stor Højtidelighed i Vor Frue Kirke. Sjælands Biskop forrettede Handlingen. Herom læses i Acta Consistorii:

1620, die omnium Sanctorum baptizatus est Judæus in choro templi Divæ Virgini quondam sacri a Dn. D. Joh. Pauli Resenio, Sielandiæ Episcopo. Legatur totus ille actus in libro Copiarum.

Den Kopibog, som der her henvises til, maa være Universitetets Matrikel. I alt Fald findes i denne en udførlig Beretning, der dog ikke her skal gjengives i Originalsproget, saa meget mere som det paagjældende Parti af Matriklen nu foreligger trykt i Bibliothekar S. B. Smiths fortrinlige Udgave (S. 47). Derimod skal der meddeles et Udtog, som kan suppleres med følgende Notits af Professor Oluf Worms Dagbog<sup>3)</sup>. Daaben var egentlig

<sup>1)</sup> Dog forekommer det mig at have set hans Navn som Respondens ved en akademisk Disputats i København. Da jeg imidlertid ikke kan finde nogen Optegnelse derom, maa jeg henstille det til senere Undersøgelse.

<sup>2)</sup> Ogsaa Pontoppidan (Ann. eccl. Dan. III, 725) er af den Mening, at det er den første Akt af den Slags, som er foregaaet her i Landet.

<sup>3)</sup> Rørdam, Historiske Kildeskrifter 1. R. II, 721.

bestemt til den 31. Oktober; men den uhyre Sammenstimling, der skete af Folk, som ønskede at overvære denne uvante Handling, bevirkede, at den blev udsat til den følgende Dag, d. 1. November.

Da Højmessen alt var begyndt i Frue Kirke paa den sidstnævnte Dag, traadte Biskop Hans Povlsen Resen ind ad den nordre Indgang til Choret, idet han førte en polsk Jøde, ved Navn Daniel Salomon, med sig. Denne tog Plads i Choret indenfor den nævnte Dør, hvor der strax efter blev opstillet en lille Stendøbefond, hvorpaa der stilledes et Bækken med Vand. Da Prædiken »endelig« var forbi, traadte Biskoppen noget frem, og Jøden stillede sig ved hans venstre Side. Efter at Biskoppen nu først havde talt kort, men kraftig, til Menigheden om Daaben og de dermed forbundne Skikke, gav han tilkjende, at Jøden ved hans Side ønskede at renses i Daabens Bad og indføres i den kristne Menighed. Derefter omtalte han Jødens tidligere Levnedsløb og paaviste Anledningen til, at han var bleven omvendt. Derpaa vendte han sig paa Tydsk til Jøden og bød ham, at han selv oprigtig og ligefrem skulde bekjende for Gud og Mennesker, ikke blot om han i Sandhed var født Jøde, men ogsaa om han nu i Alvor vilde sige Farvel til Jødedommen og med oprigtigt Sind vende sig til Kristendommen. Hertil svarede Jøden bekræftende paa Tydsk. Videre spurgt, om han før var døbt, negtede han det bestemt. Derpaa blev han adspurgt om Parterne i Luthers Katekismus og fremsagde de 4 første Parter med deres Forklaring paa Tydsk. Nu opfordrede Biskoppen Tilskuerne til at bede for denne Katekumen, der skulde modtage Daaben. Da alle endrægtig havde gjort dette, saa fuldbyrdedes Daaben af Biskoppen efter den af Luther foreskrevne Ritus, medens Jøden, der efter eget Ønske fik Navnet Johannes, knælede ned. Som særlige Vidner til denne Daabshandling var tilstede af Adelen: Kongens Kansler Hr. Christian Friis til Kragerup, Rigsraad Holger Rosenkrands til Rosenholm, og Fru Lisbeth Bille,

den kgl. øverste Rentemester Sivert Becks Hustru; af den lærde Stand: Theologen Dr. Jesper Rasmussen Brochmand og Lægen Dr. Caspar Bartholin; endvidere Biskoppens Hustru, Anne Eisenberg, Theologen D. Kort Aslaksens Hustru, Barbara, Datter af Oluf Mortensen, Borgmester i Kjøbenhavn. — Da hele Gudstjenesten var til Ende, fulgte den nye Kristen ud af Kirken med Biskoppen, som tog ham til Bords hos sig.

Det er uden Tvivl den samme døbte Jøde, der omtales i Acta Consistorii:

1625, 9. Februar: Johanni Salomonis, baptizato Judæo. blev bevilget ex Fisco til Viaticum op ad Island 6 gode Daler.

Mandens videre Skjæbne er os ikke bekjendt. Det har vel da, som senere, haft sine Vanskeligheder at faa saadanne nye Menighedslemmer anbragte paa passende Maade. Deres tidligere Forbindelser havde de brudt med; men det var ikke let for dem at finde sig til Rette i de nye Forhold.

Til disse Bemærkninger, om hvad vi vel kunne kalde de ældste Spor af Missionsbestræbelser, føje vi endnu en kgl. Befaling fra Frederik IV's Tid om en almindelig Kirkebøn for Hedningenes Omvendelse til den kristne Tro:

Til Biscoperne i Danmark og Norge, saa og paa Iisland.

Fridericus Qvartus etc. Vor . . . Tilforn. Vi tilskickede dig herhos en formular til en Bøn, anlangende Hedningenes omvendelse til den christelige tro, hvormed og udi Ostindien for nogle Aar siden er giort begyndelse, hvilken formular Vi allernaadigst ville at skulle indføres og bruges i den almindelig Kirke Bøn, som gioris over alt i Kirkerne i begge Vore Riger samt Førstendommene og Grevskaaberne, naar Prædicken holdes (hvor ved og den extraordinaire Aarlig Bededag nemlig: den 4de Fredag efter Paaske er meent) eller bøn forrettes, og det paa det sted, og nest efter, hvor der bedes for den Geistlig stand, saasom for Kirkens, Ordets og Sacramenternes bevaring, indtil det sted hvor der begyndes

at bedes for den Værdslig stand, og er Vores allernaadigste Villie og befaling, at du herom udj det dig allernaadigst anbetroede Stift strax behørig anstalt gjører; og som den største deel i menighederne icke vide, hvad denne bøn betyder, saa haver du tillige med at ordinere det saaledes, at en hver Præst paa den dag, som med forskrevne bøn begyndes, om Formiddagen, efter at Prædikenen er endet, for Kirkebønnen, herom hans Meenighed underretter og til forbem<sup>te</sup> Forbøn paa beste maade opmuntrer. Dermed skeer Vor Villie. Befalendes dig Gud. Skrevet etc. Hafn. d. 15 Martii 1715.

Udenpaa: 1715, Mart: Ordre zur öffentl. Fürbitte.

Originalkopi i Kgl. Bibl., Kallske Saml. 93 Fol.